

Instruktion

Vis, hvad du kan

**Sprogscreening af skoleskiftede
børnehaveklasse – 2. klasse**

Indhold

- 3 1. Før sprogscreeningen**
- 5 Indkaldelse og information af forældre og elev
- 5 Indsamling af supplerende oplysninger (skoleskiftede børnehaveklasse – 2. klasse)
- 5 "Oplysninger om den tosprogede elev fra elevens lærer, eleven og forældre"
- 5 "Oplysninger baseret på observationer i skolen fra en lærer, der kender eleven"
- 6 "Oplysninger fra forældre om elevens sprogtilegnelse, herunder modersmålet"
- 6 Valg af lokale til sprogscreeningen
- 6 Sprogscreeningen optages
- 6 2. Mødet med eleven og den første kontakt**
- 7 3. Aktiviteter i selve sprogscreeningen**
- 8 Aktivitet 1: Samtale
- 11 Aktivitet 2: Struktureret samtale om former, størrelser, tegning, farver, tøj, frugter, ental/flertal og aktiviteter
- 12 Aktivitet 3: Sammenhængende fortælling
- 14 Aktivitet 4: Lytteforståelse
- 16 Aktivitet 5: Bogstav- og talkendskab (børnehaveklasse) eller Læseforståelse (1.-2. klasse)
- 21 4. Sprogscreeningssamtalen afsluttes**
- 21 5. Analyse og vurdering af sprogscreeningssamtalen**
- 21 Sammenfatning af sprogscreeningen
- 22 Formidling af sprogscreeningens vurderinger og anbefalinger

1. Før sprogscreeningen

Hovedparten af de tosprogede elever, som i dette materiale betegnes skoleskiftere, har gået i skole tidligere, enten i en grundskole i Danmark, en grundskole i udlandet eller fået undervisning på en skole tilknyttet et asylcenter i Danmark. Men der er også børn, som flytter til Danmark i den undervisningspligtige alder uden tidligere at have gået i skole.

Sprogscreeningen af skoleskiftere har til formål at afdække den enkelte elevs dansksproglige kompetence ved mødet med den nye skole, således at en relevant sprogpædagogisk indsats kan igangsættes. Blandt skoleskifterne vil der være nogle børn, som tidligere er sprogscreenet, og hvor der foreligger en skriftlig vurdering at tage udgangspunkt i. For andre vil screeningen være det første møde med en sprog-vurdering på dansk og eventuelt også med en dansk skole i det hele taget.

Nedenstående skema er en oversigt over diverse registreringsark og billedmaterialer, som findes i materialet (se under materialeledene *Skemaer* og *Materialer*.)

Forløb/aktivitet	Formål	Materialer	Registreringsark
Før sprogscreeningen	At indsamle supplerende oplysninger		Indsamling af supplerende oplysninger
Aktivitet 1	At vurdere samtalekompetence	Samtalebillede: Læringsmiljø Optageudstyr	Registreringsark 1*
Aktivitet 2	At vurdere kendskab til specifikt ordforråd	Samtalebillede: Læringsmiljø Optageudstyr	Registreringsark 2
Aktivitet 3	At vurdere fortællekompetence	Samtalebillede: Læringsmiljø og billedsekvens (fem billeder) Optageudstyr	Registreringsark 3*
Aktivitet 4	At vurdere lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)	Tretten billedrækker med fire billeder i hver Blyant Optageudstyr	Registreringsark 4
Aktivitet 5	At vurdere begyndende skriftsprogskompetence eller læseforståelse	Bogstav- og talplader (tre styk) Papir og blyant Læsetekster til forskellige aldersgrupper Optageudstyr	Registreringsark 5A og 5B
Efter sprogscreeningen	At sammenfatte sprogscreeningens resultater og anbefale sprogpædagogiske tiltag		Registreringsark 6: Opsamling*

Registreringsark mærket * benyttes først efter sprogscreeningen.

Indkaldelse og information af forældre og elev

Inden sprogscreeningen skal forældre og elev indkaldes med information om sprogscreeningen. Det kan foregå skriftligt eller på anden måde. Det er vigtigt, at forældrene og eleven er blevet informeret om formålet med sprogscreeningen og om det videre forløb, herunder hvordan de senere vil blive informeret om den samlede sprogvurdering og elevens eventuelle behov for undervisning i dansk som andetsprog. Hvis det er muligt, er det hensigtsmæssigt, at forældrene er sammen med deres barn til sprogscreeningen. På den måde skabes der optimal tryghed for eleven; forældrene ser, hvad sprogscreeningen indebærer, og der er mulighed for, at forældrene kan give den sagkyndige supplerende oplysninger og stille uddybende spørgsmål.

Det anbefales, at indkaldelsen indeholder følgende punkter:

- Formål med sprogscreeningen.
- Forløbet i sprogscreeningen, herunder indsamling af supplerende oplysninger, selve sprogscreeningen, og hvordan formidling af vurdering og eventuelle sprog-pædagogiske tiltag vil foregå.
- Praktiske oplysninger såsom mødetid og -sted samt deltagere i sprogscreeningen, herunder eventuel deltagelse af tolk. Inden sprogscreeningen skal det afklares, om der er behov for tolk, og forældrene og eleven skal i så fald have at vide, at der vil være en tolk til stede. Deltager forældrene ved udfyldelse af de supplerende oplysninger, vil det fremgå her, ellers må det ske på anden måde. Procedurerne for dette gennemføres efter lokal praksis.

Indsamling af supplerende oplysninger

Benyt arket *Indsamling af supplerende oplysninger (skoleskifttere)* side 3 i materialede-len *Skemaer*.

Så vidt det er muligt, indsamles de supplerende oplysninger om eleven før selve sprogscreeningen, fordi disse oplysninger er en del af den sagkyndiges forberedelse af sprogscreeningen og mødet med eleven. Det anbefales at påbegynde indsamlingen af oplysningerne i god tid.

”Oplysninger om den tosprogede elev fra elevens lærer, eleven og forældre”

Disse oplysninger indsamles i god tid før sprogscreeningen, så en eventuel tolk kan bestilles. Hvis der er kontakt med den skole, eleven kommer fra, kan oplysningerne skaffes fra denne skoles kontor eller elevens tidligere klasselærer. Ellers må den sagkyndige indsamle oplysningerne. Forældrene skal have givet skriftligt samtykke til, at oplysninger kan videregives fra en skole til en anden. Oplysningen, om hvem der foretager sprogscreeningen (den sagkyndiges navn og stilling), skal være udfyldt, inden skemaet udleveres til besvarelse.

”Oplysninger baseret på observationer i skolen fra en lærer, der kender eleven”

Disse oplysninger indsamles for at give et billede af elevens danskkundskaber i relation til skolen og dermed også til elevens sprogbrugssituation i skolesammenhæng. Disse oplysninger er også nyttige for den sagkyndige i forhold til at vurdere, på

hvilket niveau den sagkyndige skal starte sprogscreeningen, og om der er særlige områder, som den sagkyndige skal være opmærksom på. Derudover kan oplysningerne give den sagkyndige en fornemmelse af, om eleven er meget påvirket af situationen og for eksempel er mere stille end normalt. Spørgsmålene besvares af elevens tidligere lærer eller skole, hvis dette er muligt.

”Oplysninger fra forældre om elevens sprogtilegnelse, herunder modersmålet”

Disse oplysninger indsamles for at give et billede af elevens tidlige sprogudvikling med fokus på modersmål, både mundtligt og skriftligt. Derudover spørges der til, om der har været problemer med syn og hørelse, som kan have haft og måske stadig har betydning for elevens sprogudvikling. Skal oplysningerne indsamles i forbindelse med sprogscreeningen, kan den sagkyndige med fordel inddrage eleven i besvarelsen. Samtidig bør den sagkyndige overveje, om der er spørgsmål, som det er bedre at få uddybet uden elevens tilstedeværelse, så man ikke taler om eleven, mens eleven er til stede.

Valg af lokale til sprogscreeningen

Det anbefales at vælge et roligt, afgrænset lokale og ikke et gennemgangsrum eller et fælleslokale, så man undgår støj og indblanding fra uvedkommende. Det er vigtigt at få etableret en god kontakt med elev og forældre.

Sprogscreeningen optages

Det anbefales, at sprogscreeningen optages på lydbånd eller video, så den sagkyndige kan indgå som interesseret og koncentreret samtalepartner, og eleven kan få de optimale vilkår for at vise sin samtalekompetence. Det kan foregå med båndoptager, videooptager, mp3 eller lignende. Det er vigtigt, at den tekniske kvalitet er så god, at den sagkyndige efterfølgende kan anvende optagelsen til en vurdering af elevens samtalekompetence, også i det tilfælde hvor eleven på grund af generthed taler lavt.

2. Mødet med eleven og den første kontakt

Det er vigtigt lige fra begyndelsen at få skabt en god stemning, for eksempel ved at komme elev og forældre i møde, præsentere sig selv og have en lille hyggelig samtale om, hvordan familien er kommet frem til mødestedet, om det var svært at finde, og om de har været der før.

Placering af familien er vigtig for at få den optimale kontakt med eleven. Eleven skal sidde, så han/hun føler sig tryk, og så det er naturligt for den sagkyndige at have øjenkontakt med elev og forældre efter behov. Husk ved brug af tolk at se på forældre eller elev og ikke på tolken, heller ikke når tolken taler. Det skal bemærkes, at tolken er neutral, upartisk og har tavshedspligt.

I mødet med eleven og forældrene er det meget vigtigt, at den sagkyndige er åben

og imødekommende. Man skal huske, at eleven ikke kommer der af egen fri vilje, og at man som sagkyndig er ansvarlig for, at der etableres en behagelig stemning.

Huskeliste til en god og udviklingsstøttende kommunikation:

- Kald/omtal eleven ved navn.
- Vis selv initiativ og tag lederskab.
- Lav klare start- og sluttidspunkter.
- Sæt ord på dine handlinger og fortæl, hvad der skal ske.
- Forklar, hvorfor der bruges optageudstyr, hvis det er tilfældet.
- Bekræft eleven i, hvad han/hun gør.
- Motivér og få eleven til at turde deltage.
- Giv støtte i stedet for hurtigt at give eleven svaret.
- Giv eleven tid og plads til at svare.

For at få et seks- til niårigt barn til at kommunikere er det vigtigt at tage udgangspunkt i elevens hverdag. Samtale om søskende, skolen, kammerater, fritidsinteresser og lignende kan være en hjælp. Et andet velegnet spørgsmål vedrører det sprog, eleven taler derhjemme.

Den sagkyndige præsenterer elev og forældre for materialet og viser, at der indgår et stort billede, nogle mindre billeder og en læsetekst, og tydeliggør dermed, at når eleven og den sagkyndige er færdige med at tale om dette materiale, er sprogscreeningen færdig. For at bevare en god og tryk situation for eleven er det i orden, hvis eleven skulle henvende sig til forældrene eller tolken under sprogscreeningen.

Hvis sprogscreeningen optages som anbefalet, introducerer den sagkyndige optageudstyret og fortæller, at samtalen vil blive optaget, så den sagkyndige kan høre samtalen igen bagefter. Den sagkyndige vil også skrive lidt undervejs for bedre at kunne huske samtalen bagefter.

3. Aktiviteter i selve sprogscreeningen

I sprogscreeningen af tosprogede elever i børnehaveklasse – 2. klasse indgår fem aktiviteter. I det følgende vil de forskellige aktiviteter blive gennemgået med hensyn til formål, fremgangsmåde og vejledning i at foretage registreringerne. (Selve registreringsarkene følger efter gennemgangen af de fem aktiviteter i materialedelen *Skemaer*). For vejledning i at foretage den samlede konklusion og beskrivelse efter sprogscreeningen på baggrund af registreringer og gennemlytning af samtalen se kapitel 5 *Analyse og vurdering af sprogscreeningssamtalen* side 21.

Aktivitet 1:

Samtale

Formål:	At vurdere elevens samtalekompetence
Materiale:	Samtalebillede: Læringsmiljø Optageudstyr
Registreringsark:	Registreringsark 1 til vurdering af samtalekompetence benyttes først efter sprogscreeningen ved gennemlytning af optagelsen

Instruktion

Samtalen er den centrale aktivitet i sprogscreeningen. Sigtet med samtalen er at vurdere, i hvor høj grad eleven kan indgå i en samtale på dansk med en voksen om emner fra hverdagen i et læringsmiljø. Det anbefales, at samtalen optages, så den sagkyndige i samtalsituationen kan koncentrere sig om at indgå som lyttende og deltagende samtalepartner. Vurderingen af elevens samtalekompetence sker ved hjælp af registreringsark 1 til vurdering af samtalekompetence og foretages først efter screeningssamtalens afslutning.

NB! Nedenfor gives et forslag til, hvordan samtalen kan gennemføres. Det er imidlertid vigtigt ikke at opfatte de nedenstående spørgsmål og emner som en på forhånd givet struktur, hvor alle emner eller det samme antal emner skal dækkes; tværtimod er det vigtigt, at samtalen forløb tager udgangspunkt i det konkrete møde mellem den sagkyndige og eleven.

Den sagkyndige bør opmuntre eleven til selv at fortælle. Det er vigtigt, at den sagkyndige er opmærksom på sit eget kropssprog, sin mimik og sit engagement, da en interesseret samtalepartner giver eleven bedre muligheder for at vise sit sproglige potentiale. Samtidig er det vigtigt, at den sagkyndige giver eleven tid og plads til at svare og ikke kommer til at overtage samtalen. Eleven bør ligeledes opmuntres til inddrage andet stof end det, der ligger i billedet og i den sagkyndiges spørgsmål. Dette kan blandt andet gøres ved at gå ind i elevens svar og forfølge de emner, der ligger der. Hvis eleven for eksempel udpeger en gyngesæde, kan man spørge videre: *Kan du lide at gyngesæde? Hvor gyngesæde du henne? Hvad kan du ellers lide at lave, når du er på legepladsen?*

Hvornår afsluttes samtalen?

Samtalen afsluttes, når elevens lyst til at tale ebber ud, men bør ikke strække sig over mere end ti minutter. Herefter går man videre med aktivitet 2, som anvender samme billede. Hvis det er et barn, som siger meget lidt, er det vigtigt at forsøge med flere emner, inden man går videre, da elevens lyst til at samtale og dermed den sprogbeherskelse, som eleven får mulighed for at demonstrere, kan være meget afhængig af emnet. Det er ligeledes vigtigt, at den sagkyndige er opmærksom på ele-

vens interesse og engagement for at vurdere, hvornår man skal give slip på et emne og gå videre til et andet.

NB! Aktivitet 3 tager udgangspunkt i pigen og drengen, som græder på samtalebilledet – derfor er det hensigtsmæssigt, at den sagkyndige ikke eksplicit henleder elevens opmærksomhed på denne situation i aktivitet 1. Hvis eleven selv tager situationen op, bør den sagkyndige af hensyn til samtalens videre forløb ikke afvise emnet, men kan undlade at gå ind i elevens svar og i stedet henlede opmærksomheden på andre emner.

Forslag til samtalens forløb og emner

Den sagkyndige starter med at tage samtalebilledet frem og præsentere det for eleven, for eksempel ved at sige:

Her er et flot billede med masser af spændende ting på. Kan du se, hvor det er?

Den sagkyndige afventer svar. Hvis eleven tøver med at svare, kan eleven hjælpes på vej:

Det er vist en skolefritidsordning – kender du sådan en?

Herefter kan samtalen for eksempel udfolde sig om følgende temaer – husk, at de følgende spørgsmål udelukkende er forslag og frit kan varieres i emne og antal efter det enkelte barn og samtalsituationen:

Legetøj:

Peg på reolen:	Sikke en masse legetøj. Hvad kunne du tænke dig at lege med? Hvad leger du med i din skolefritidsordning eller derhjemme? Hvad er der ellers i reolen?
Peg på puslespillet:	Hvad er det? Hvem tror du har været ved at lave puslespil? Hvorfor tror du, han/hun er holdt op?

At klæde sig ud:

Peg på børnene, som klæder sig ud:	Se, hvor fine de er – hvad laver de? Hvad er de klædt ud som? Hvad har hun/han på?
Peg på ridderen:	Hvad tror du, han leder efter?

At læse bøger – på flere sprog:

Peg på pædagogen, som læser for tre børn i sofaen:	<p>Hvad laver de? Hvad tror du, det er for en historie, de får læst højt? Kan du finde børn, som læser bøger selv? Kan du lide at læse bøger? Hvad for nogle bøger kan du bedst lide at læse?</p>
Peg på pigen, som læser selv:	<p>Hvad læser hun om? Kan du finde andre dyr på billedet? Hvad er det, hun har på ørerne? Hvad tror du, hun lytter til?</p>
Peg på drengen, som læser i en arabisk bog:	<p>Hvad er det for en bog? Hvad tror du, den handler om? Tror du, at det er en dansk bog? Hvad for et sprog tror du, det er? Hvad for et sprog taler du derhjemme? Hvad for nogle sprog tror du, de andre børn taler?</p>

Eventyr/historier og remser:

Peg på eventyrplakaten:	<p>Hvad kan du se her? Kender du det eventyr/eventyret om de tre Bukke Bruse? Kender du andre eventyr/historier (på dansk eller på andre sprog)? Hvad for et eventyr/en historie kan du bedst lide?</p>
Peg på remseplakaten:	<p>Her er en remseplakat. Nu skal du høre, hvad der står (læs remsen op). Det kalder man en remse. Kender du andre remser (på dansk eller på andre sprog)?</p>

Tid:

Peg på remseplakaten:	<p>På plakaten sner det – det gør det tit om vinteren. Hvilken årstid tror du, det er på billedet (giv eventuelt eksempler på årstider)? Hvordan kan man se det? Hvilken tid på året kan du bedst lide? Hvorfor? Hvilken tid på dagen tror du, det er (giv eventuelt eksempler: morgen, formiddag, eftermiddag)? Der er et ur, hvor man kan se, hvad klokken er – kan du finde det?</p>
------------------------------	---

Fortsæt til aktivitet 2 efter maksimalt ti minutter

Aktivitet 2:

Struktureret samtale om former, størrelser, tegning, farver, tøj, frugter, ental/flertal og aktiviteter

Formål:	At vurdere elevens ordforråd i forhold til skoleforløbet
Materiale:	Samtalebillede: Læringsmiljø Optageudstyr
Registreringsark:	Registreringsark 2 til vurdering af skolerelevant ordforråd

Instruktion

Formålet med aktiviteten er at vurdere elevens kendskab til et specifikt ordforråd, der er relevant i skoleforløbet. I aktiviteten prøves elevens sprogforståelse, ved at eleven skal udpege genstande og personer på samtalebilledet, mens der er fokus på elevens produktive ordforråd, når eleven skal benævne personer, genstande og aktiviteter, som den sagkyndige udpeger. Aktivitet 2 forløber som en struktureret samtale, hvor indholdet er bestemt på forhånd ud fra de ord i registreringsskema 2, som man ønsker at afdække kendskabet til. Den strukturerede samtale i aktivitet 2 er således en anden form for samtale end den mere frie samtale i aktivitet 1. Spørgsmålene i registreringsskema 2 er derfor ikke vejledende som i aktivitet 1, men skal indgå i den strukturerede samtale for at afdække det specifikke ordforråd.

NB! Da aktivitet 1 og 2 anvender samme samtalebillede, vil der naturligt opstå emnemæssige overlap mellem aktiviteterne. Hvis eleven under samtalen i aktivitet 1 allerede har demonstreret kendskab til dele af det ordforråd, der behandles i aktivitet 2, kan disse dele udelades. Disse dele af registreringsarket udfyldes så i forbindelse med gennemlytning af optagelsen af sprogscreeningssamtalen.

Hvornår afsluttes den strukturerede samtale?

Som udgangspunkt følger den sagkyndige spørgsmålene på registreringsskema 2. Den sagkyndige vurderer selvfølgelig situationen, herunder elevens koncentration og dansksproglige niveau. Hvis eleven er helt nybegynder i forhold til det aktuelle ordforråd, vurderer den sagkyndige, om nogle af spørgsmålene eventuelt skal undlades. (Spørgsmålene er ordnet i forhold til emne og ikke sværhedsgrad). Hvis den sagkyndige vurderer, at eleven er ved at miste koncentrationen, kan det overvejes, om man skal gå videre med andre aktiviteter og så senere vende tilbage til aktivitet 2.

Aktivitet 3:

Sammenhængende fortælling

Formål:	At vurdere elevens fortællekompetence
Materiale:	Samtalebillede: Læringsmiljø og billedsekvens (fem billeder som klippes ud) Optageudstyr
Registreringsark:	Registreringsark 3 til vurdering af fortællekompetence. Registreringsarket udfyldes først <i>efter</i> sprogscreeningen ved gennemlytning af optagelsen, men der er en enkelt registrering under aktiviteten

Instruktion

Formålet med aktiviteten er at vurdere elevens evne til at fortælle en sammenhængende fortælling med udgangspunkt i en billedsekvensserie. Sammenhæng i en fortælling kan blandt andet skabes ved hjælp af grammatiske virkemidler og gennem ordvalget, både inden for den enkelte sætning og på tværs af sætninger. Det er vigtigt at afdække elevens evne til at fortælle sammenhængende, da det er en forudsætning for at indgå i skolens sociale og læringsmæssige sammenhænge.

Den sagkyndige præsenterer fortælleaktiviteten og støtter eventuelt eleven med spørgsmål (se nedenfor).

Hvornår afsluttes aktiviteten?

Aktiviteten afsluttes, når eleven har fortalt sin historie, men bør ikke strække sig over mere end fem minutter. For det meget talende barns vedkommende kan aktiviteten således afrundes, selv om eleven eventuelt har mere at sige, og omvendt bør aktiviteten for det meget tavse barns vedkommende afsluttes, når den sagkyndige vurderer, at eleven ikke har mere at sige.

Forberedelse af sekvensbilleder

Sekvensserien består af fem billeder, som printes ud og klippes ud hver for sig. Billederne kan eventuelt lamineres.

Præsentation af fortælleaktiviteten

Billedsekvensserien er konstrueret, så den tager udgangspunkt i samtalebilledet om læringsmiljø, som anvendes i aktivitet 1 og 2. For at tydeliggøre sammenhængen indledes aktiviteten med, at den sagkyndige på samtalebilledet udpeger situationen med pigen og drengen, som har slået sig og græder, for eksempel ved at sige:

Her er der nogle børn. Hvordan har de det? Hvorfor tror du, at de græder?
Hvad tror du, der er sket med dem?

Hvis eleven allerede tidligere i sprogscreeningssamtalen har talt om situationen med

de grædende børn, refererer den sagkyndige til dette og spørger:

Hvad var det nu, du sagde, der var sket med de to børn?

Den sagkyndige registrerer elevens valg af bøjning af udsagnsordene i svaret i materialedelen *Skemaer*.

Når den sagkyndige og eleven kort har talt om situationen på det store samtalebillede, viser den sagkyndige billedsekvensserien for eleven. Billederne lægges frem foran eleven uden at blive lagt op i én række. Den sagkyndige lægger det første billede og beder eleven om at lægge billederne i rækkefølge og derefter fortælle historien, for eksempel ved at sige:

Her har jeg nogle forskellige billeder, som viser, hvad der er sket med børnene. Her er det første billede (peg på det første billede og læg det frem). Kan du prøve at lægge billederne i rækkefølge og fortælle, hvad der er sket?

Den sagkyndige bør ikke rette på elevens rækkefølge af sekvensbillederne. Hvis eleven har svært ved at komme i gang, kan den sagkyndige pege på det første billede og spørge:

Hvad sker der her på det første billede? Hvad laver pigen? Hvad laver drengen?

Hvis eleven går i stå undervejs i fortællingen, kan den sagkyndige for eksempel spørge:

Hvad skete der så bagefter?

Endelig kan den sagkyndige, hvis eleven fortæller meget kort og uden detaljer, forsøge at spørge ind ved at sige:

Hvad skete der mere på billedet? og Hvorfor tror du, det skete?

Fortsæt til aktivitet 4 efter maksimalt fem minutter

Aktivitet 4:

Lytteforståelse

Formål:	At vurdere elevens forståelse af sproglig kompleksitet i sætninger af varierende sværhedsgrad
Materiale:	13 billedrækker med fire billeder i hver Blyant Optageudstyr
Registreringsark:	Registreringsark 4 til vurdering af lytteforståelse (forståelse af sproglig kompleksitet)

Instruktion

Formålet med lytteøvelsen er at vurdere elevens lytteforståelse i forhold til sætninger af varierende sværhedsgrad. Den sagkyndige læser et udsagn op, som kun passer til ét billede ud af en række på fire billeder. Eleven skal for hvert udsagn fortælle, hvilket billede der passer til det hørte udsagn. Eleven kan gøre dette verbalt eller ved at pege på billedet eller strege det over. Lytteforståelsen fortæller om elevens evne til at forstå udsagnet og til at huske udsagnet i tilstrækkelig grad til at kunne vælge det rigtige billede. Forståelsen af udsagnet går både på enkelte centrale ord, som skal forstås præcist for at kunne udelukke nogle af billederne, for eksempel navneord, udsagnsord og tillægsord. Samtidig kræver flere af udsagnene også en forståelse af, hvem der gør hvad, og hvor mange der er tale om, det vil sige en forståelse af ordstillingens betydning på dansk, og hvordan man markerer flertal på dansk. Det er vigtigt at afdække elevens forståelse af ord, syntaks og morfologi på dansk, fordi de udgør vigtige forudsætninger for udvikling af elevens læseforståelse på dansk.

Den sagkyndige præsenterer først aktiviteten for eleven ved at bruge billedrække Øve 1 ("Her ser du tre huse"). Derefter går selve aktiviteten i gang med de 12 billedrækker.

Præsentation af opgavetyper

Den sagkyndige siger:

Nu skal du se på de fire billeder her. (Den sagkyndige peger på billedrække Øve1). Et af billederne passer lige præcis til det, jeg siger. Jeg siger: Her ser du tre huse.

Du skal høre godt efter, for jeg siger det kun én gang mere:

Her ser du tre huse.

Hvilket af billederne passer til det, jeg sagde?

Eleven får lov at svare/pege. Den sagkyndige siger:

Ja, det er rigtigt. Det kan jo ikke være billedet med fem huse eller billedet med to huse og et telt eller billedet med kun ét hus. (Disse billeder udpeges et for et.)

Ved fejlsvar siger den sagkyndige:

Det er dette billede, der er det rigtige. (Peg på det rigtige billede.) Her er lige tre huse på billedet. Det kan jo ikke være billedet med fem huse eller billedet med to huse og et telt eller billedet med kun ét hus. (Disse billeder udpeges et for et.)

Du skal sætte en streg over det billede, der passer. (Den sagkyndige viser det.)

Hvis du kommer til at sætte stregen forkert, kan du bare strege den over og så lave en ny streg over det rigtige billede.

Nu skal du få lov at sætte stregerne – uden at jeg hjælper. Du sætter selv streger ved det billede, der passer til det, jeg siger. Nu skal du blade om på næste side.

Selve aktiviteten med 12 udsagn

Når en opgave læses op, peger den sagkyndige på den tilhørende billedrække, så eleven ikke bliver i tvivl om, hvilke billeder der skal vælges imellem. (Udsagnene står på registreringsark 4.)

Den sagkyndige læser hver opgave højt to gange – aldrig flere gange. Udtalen skal selvfølgelig være tydelig, men tempoet skal ikke være overdrevent langsomt. Imellem de to højtlesninger siges:

Hvilket billede passer (til det jeg siger)?

Eleven vælger et billede og streger det over. Den sagkyndige kommenterer ikke, om eleven har valgt det rigtige billede ved billedrække 1-12, men går videre til den næste billedrække.

Aktivitet 5:

Bogstav- og talkendskab (børnehaveklasse) eller Læseforståelse (1.-2. klasse)

I aktivitet 5 skal den sagkyndige vælge enten aktivitet 5A eller 5B:

- **Aktivitet 5A** er for elever, som skifter skole i børnehaveklassen og i starten af 1. klasse og dermed ikke er kommet så langt i læseindlæringen på dansk, og for elever, som viser sig at have store afkodningsvanskeligheder i aktivitet 5B.
- **Aktivitet 5B** er for elever, som skifter skole i løbet af 1. klasse eller senere, hvor læseindlæringen på dansk er kommet længere.

Aktivitet 5A:

Bogstav- og talkendskab

Formål:	At vurdere elevens begyndende skriftsprogskompetence
Materiale:	En bogstav- og talplade og to alfabetplader med henholdsvis store og små bogstaver Blyant og papir Optageudstyr
Registreringsark:	Registreringsark 5A til vurdering af begyndende skriftsprogskompetence

Instruktion

Formålet med aktivitet 5A er at vurdere elevens begyndende skriftsprogskompetence (bogstav- og talkendskab) som forudsætning for den første læseindlæring. Denne aktivitet består af fire delopgaver 5a, 5b, 5c og 5d, og desuden er der mulighed for at fortsætte med aktivitet 5B.

I opgave 5a prøves primært, om eleven skelner mellem bogstaver og tal og kender overbegreberne *bogstav* og *tal*, og sekundært, om eleven kender benævnelserne på udvalgte bogstaver og tal. Dette sker ved, at eleven skiftevis skal udpege og benævne bogstaver og tal efter eget valg.

I opgave 5b undersøges, om eleven kan skrive sit eget navn og andre ord, og om eleven kender danske navne på latinske bogstaver. Eleven vælger først selv, hvilket alfabet eleven vil benytte. Hvis eleven benytter et andet alfabet end det latinske alfabet, spørger den sagkyndige:

Kan du også skrive dit navn med de bogstaver, man skriver dansk med?

Hvis eleven kan skrive sit navn med latinske bogstaver, spørger den sagkyndige:

Kan du også skrive andre ord?

Hvornår går man videre til opgave 5c og 5d?

Hvis eleven i opgave 5a og 5b har vist kendskab til mindst to bogstaver i det latinske alfabet, går den sagkyndige videre med opgave 5c, ellers afsluttes sprogscreeningen. I opgave 5c prøves, om eleven kender navne på de store bogstaver, ved at eleven benævner bogstaverne i alfabetet.

Hvis eleven kender mange store bogstaver i opgave 5c, det vil sige 11 bogstaver eller flere, fortsætter den sagkyndige med opgave 5d. I opgave 5d prøves, om eleven kender navne på de små bogstaver, ved at eleven benævner bogstaverne i alfabetet.

Hvis eleven kender de små bogstaver

Hvis eleven viser kendskab til hovedparten af de små bogstaver, fortsætter den sagkyndige med aktivitet 5B. Før den sagkyndige fortsætter til aktivitet 5B, bør det vurderes, om sprogscreeningen stadig kan holdes inden for de 45 minutter, og om eleven ellers virker frisk og engageret. Er der tale om en elev, der gik videre med aktivitet 5A efter at have måttet opgive aktivitet 5B på grund af store afkodningsvanskeligheder, noteres dette, og sprogscreeningen afsluttes uden at fortsætte til aktivitet 5B.

Aktivitet 5B:

Læseforståelse (1.-2. klasse)

Formål:	At vurdere læseforståelse på dansk for elever i 1.-2. klasse
Materiale:	Til 1. klasse og 2. klasse: Fabeln ”Løven og musen” (version 1) med billede (Løven og musen) Til slutningen af 2. klasse: Fagteksten ”Løver er dovne” med billede (Løver er dovne) Optageudstyr
Registreringsark:	Registreringsark 5B til vurdering af læseforståelse

Instruktion

Formålet med aktivitet 5B er at vurdere elevens læseforståelse. Læseforståelse er en dynamisk proces, som indebærer et samspil mellem flere videnskilder, herunder viden om sproget, for eksempel forholdet mellem lyd og skrift, grammatik og ordforråd, viden om tekstens genre og kontekst samt læserens øvrige viden, erfaringer, læsestrategier og kognitive kapacitet. En usikker læseforståelse kan således have forskellige årsager, som bør afdækkes. Se vejledning nedenfor, hvis eleven vurderes at have usikker læseforståelse.

Elevens læseforståelse vurderes ved læsning af en let fabel om løven og musen eller en lille fagtekst om løver. Efter læsningen skal eleven svare på en række spørgsmål, så den sagkyndige kan vurdere elevens forståelse af det læste og elevens evne til at reflektere over og perspektivere det læste.

Teksterne er valgt til målgruppen ud fra forskellige kriterier. Først og fremmest er både emne og ordvalg alderssvarende. Den fortællende tekst (fabeln) har en pointe eller et budskab, og begge tekster kan bruges til refleksion og samtale om de forskellige lag i teksten. Derudover er teksterne korte og med et tilhørende billede, der kan støtte læsningen.

Valg af tekst til eleven

En elev i 1. klasse og 2. klasse læser fabeln ”Løven og musen” (version 1).
En elev i slutningen af 2. klasse kan eventuelt læse fagteksten ”Løver er dovne” i stedet for fabeln.

NB! Hvis eleven tidligere i sprogscreeningen er vurderet som usikker sprogbruger med usikkert kendskab til det danske sprog, skal eleven ikke læse en tekst. Elevens sprogforståelse vil være for usikker, til at hun/han kan læse teksten beregnet til aldersgruppen med rimelig læseforståelse.

Vurdering af læsefærdighed

Det er vigtigt at vurdere, om elevens læsefærdighed passer til den valgte tekst. Eleven skal derfor starte med at læse enkelte linjer højt, for at den sagkyndige kan

vurdere, om elevens læsefærdighed er passende til den valgte tekst. Har eleven store vanskeligheder med at læse de første linjer, afrunder den sagkyndige aktiviteten. Ud fra situationen vurderer den sagkyndige, om det vil være relevant at afdække elevens kendskab til bogstaver, og i så fald fortsættes til aktivitet 5A. Den sagkyndige vurderer også, om der er behov for at få afdækket læsevanskelighederne yderligere for eksempel hos skolens læsevejleder eller PPR.

Præsentation af spørgsmålstyper før læsning af resten af teksten

Kan eleven læse de første linjer uden store problemer, præsenterer den sagkyndige spørgsmålene, som eleven efter læsningen skal samtale om. På denne måde har eleven spørgsmålene som støtte i læsningen. Efter præsentation af den efterfølgende opgave og spørgsmålene fortsætter eleven med at læse teksten højt eller eventuelt stillelæse. Efter endt læsning fortsætter samtalen om læseteksten med udgangspunkt i spørgsmålene på registreringsark 5B.

Usikker læseforståelse

Vurderes eleven til at have en usikker læseforståelse, er det vigtigt at få afdækket årsagerne efter sprogscreeningen. En usikker sprogforståelse i forhold til tekstens ordforråd og sprogbrug vil give en usikker læseforståelse. Hvis eleven i de andre aktiviteter har vist gode mundtlige færdigheder, men usikker læseforståelse, kan det netop skyldes disse forhold, (se blandt andet afsnittet *Tosprogede børns ordforråd* i vejledningen), eller uhensigtsmæssige læsestrategier. Disse områder bør afdækkes yderligere for eksempel i et samarbejde mellem elevens lærere og ressourcepersoner inden for dansk som andetsprog og læsning. Manglende bogstavkendskab kan afdækkes med aktivitet 5A. Eventuelle problemer med sprogets lydside (fonologi), forholdet mellem lyd og skrift og eventuel mistanke om ordblindhed (dysleksi) bør afdækkes hos PPR.

Må den sagkyndige forklare ord?

Hvis eleven spørger til betydningen af ord/udsagn, må den sagkyndige vurdere, hvad der er mest hensigtsmæssigt at gøre. Den sagkyndige kan for eksempel opmuntre eleven til at læse lidt videre for at forstå betydningen af ordet/udsagnet eller bede eleven om først selv at komme med et gæt. Dette vil samtidig give den sagkyndige et billede af elevens gættestrategier. Det er vigtigt, at elevens læsning ikke hæmmes af enkelte svære ord. Derfor kan det være en idé at forklare et ord eller to undervejs, men det er samtidig vigtigt, at den sagkyndige ikke med det samme giver en oversættelse eller forklaring på et ord eller giver det indtryk, at eleven skal stoppe og få en forklaring på hvert eneste ord, som eleven er usikker på. Begrundelsen er, at flere andetsproglæsere i alt for høj grad er bundstyrede i deres forarbejdning. Det kan derfor være svært at få et billede af deres læsefærdighed, hvis de tror, at de skal kunne alle ord med stor præcision.

Den sagkyndige viser eleven den valgte tekst og tilhørende billede.

Her er teksten og et billede.

Vurdering af læsefærdighed

Den sagkyndige viser eleven teksten:

Her er en lille historie/tekst. Vil du læse overskriften højt for mig?

Har eleven ikke problemer med overskriften, beder den sagkyndige eleven om at læse de næste linjer højt. Den sagkyndige vurderer elevens læsefærdighed i forhold til den aktuelle tekst.

STOP! Har eleven store problemer med overskriften og de første linjer, afrundes aktiviteten for eksempel ved kort at tale om billedet til fabeln eller fagteksten eller emnet løver. Se nedenstående forslag:

Fabeln "Løven og musen"

Den sagkyndige kan for eksempel sige:

Historien handler om en løve og en mus. Se, løven og musen er også her på billedet. Hvad laver musen? Hvad laver løven? Hvad tror du, løven tænker?

Derefter kan den sagkyndige kort fortælle historien.

Fagteksten "Løver er dovne"

Den sagkyndige kan for eksempel sige:

Teksten handler om løver, og om hvordan de lever. Du kan se løverne på billedet her. Hvad laver de? Har du også hørt om løver i skolen eller i fjernsynet? Hvad ved du om løver? Hvor lever de? Hvad spiser de?

Præsentation af spørgsmålstyper før læsning af resten af teksten

Har eleven ikke store vanskeligheder med at læse overskriften og de første linjer, præsenterer den sagkyndige spørgsmålene, som eleven efter læsningen skal samtale om. Den sagkyndige skal ikke absolut læse alle spørgsmålene ordret op, men præsentere typen af spørgsmål for eleven, så eleven har disse spørgsmål som støtte i læsningen. Se nedenstående forslag:

For eksempel kan den sagkyndige sige til fabeln:

Bagefter skal du kort fortælle, hvad historien handler om, og vi skal tale lidt om historien – for eksempel om, hvad de forskellige dyr gør, og hvorfor de mon gør det, og hvad man kan lære af historien.

Til fagteksten kan den sagkyndige for eksempel sige:

Bagefter skal du kort fortælle, hvad teksten handler om, og vi skal tale lidt om teksten – for eksempel om, hvordan løverne lever og finder mad, og hvorfor de gør, som de gør.

Eleven læser teksten højt, og derefter taler eleven og den sagkyndige om teksten.

4. Sprogscreeningssamtalen afsluttes

Sprogscreeningssamtalen afsluttes, og mødet afrundes. Eleven roses for sin deltagelse, og den sagkyndige fortæller kort, hvad der videre vil ske. Derudover kan den sagkyndige over for forældrene uddybe, hvordan sprogtilegnelsen på dansk og modersmål støttes, ved at eleven indgår i mange forskellige sammenhænge med andre børn og voksne i og uden for familien, hvor eleven har muligheder for aktivt at bruge sproget: For eksempel i samtale, i sang, i leg/spil, ved højtlesning og elevens egen læsning. På biblioteker er der blandt andet muligheder for at låne bøger, spil, videoer og dvd'er på forskellige sprog. Desuden kan elevens dansktilegnelse støttes ved at se danske børneudsendelser på tv. Med hensyn til brug af modersmål bør rådgivningen til forældre være, at de taler meget med barnet på det sprog, som de selv har det bedst med, fordi det giver den bedste sprogudvikling, og sproget har en vigtig funktion i den sociale og følelsesmæssige relation mellem forældre og barn.

5. Analyse og vurdering af sprogscreeningssamtalen

Efter sprogscreeningen analyserer den sagkyndige registreringer og iagttagelser for alle aktiviteterne, og for hver aktivitet opsamles registreringerne på det aktuelle registreringsark under punktet *Opsamling af registreringer*. For aktivitet 1-4 og 5B er der tale om en trindelt skala, mens opsamlingen for aktivitet 5A ikke er en trindelt skala.

Sammenfatning af sprogscreeningen

Vurderingerne fra hver aktivitet føres over i det opsamlende registreringsark (*Registreringsark 6: Opsamling*), som kan indgå i videreformidlingen af sprogvurderingen og dens anbefalinger og eventuelt følge eleven som en portfolio. Opsamlingen på registreringsark 6 suppleres med relevante oplysninger om eleven, for eksempel om elevens modersmål, aktuelle sprogbrugssituation, og hvor længe eleven har lært dansk, og på baggrund af helhedsbilledet foretages en sammenfatning af sprogscreeningen.

Formidling af sprogscreeningens vurderinger og anbefalinger

Oplysningerne, som fremgår af Registreringsark 6, er relevante for flere personer. Læs mere om dette i afsnittet *Hvem skal efterfølgende have oplysninger om sprogscreeningens vurderinger?* side 10 i materialedelen *Vejledning til sprogscreening af skolestartere og skoleskiftere*.

